

Med gorami.

Spisal Milan Pugelj.

I.

arjeta je mislila na ženina.

Sedela je na zeleno pregrnjenem sedalu rdeče pobarvanega kmetskega vozička, držala v rokah ohlapno viseče vajeti in ž njimi vred bič, ki se je dotikal s spodnjim koncem tal in ji z zgornjim molel preko rame. V mestu se je mudila po opravkih. Zdaj, ko nima že davno več matere in ko je umrl tudi njen brat — edini sin žganjarja izpod hriba —, zdaj mora delati sama za brata in očeta. Sama mora voziti v daljnje mesto starim naročnikom žganje, sama tam kupovati usnje za obutev in blago za obleko. Oče je star in pravi, da ni za vožnjo. Stare kosti niso, da bi se pretresale po surovo nasutih in nerodnih hribovskih potih in na trdih kmetskih vozičkih. In tudi ne ljubi se mu več. Starec je, pa ga ne zanimajo gosposki ljudje, ki se kažejo po mestu, ne visoke hiše s tistimi prostranimi okni kakor durmi, ne njih vogali z rdečimi, zelenimi, šarasto pobarvanimi lepaki, ki oznanjajo z uro daleč vidnimi črkami same veselice in zabave. Ali močan je še in doma dela kakor poprej, ko je bil mlajši. Spomladi seje in orje po tistih njivah in travnikih, ki leže spodaj pod domačijo, kadar pride jesen, kuha žganje in ga prodaja na drobno in na debelo. In tisti Lukež, ki je pri hiši tako dolgo kakor oče in ki je že starec, mu pomaga. Pridno dela, kakor bi delal na svojem in zase.

Počasi je prestopaval spredaj konj, zadnje kolo na levi je enakomerno poškrpavalo, zdajpazdaj je voziček sunkoma odskočil vsled kamenja, ki je zašlo pod kolesa.

Pot se je vzpenjala v klanec. Ves svet na desno in levo se je na tistem kraju dvigal v lahnem loku više in više, ne daleč od tam so stale na obeh straneh tu više in tam niže gore, cesta se je zavijala v ridastih črtah po nekakšni plitvi kotanji, se vzdigovala ponekod iz nje in padala drugod zopet vanjo. In gozd se je širil daleč tam naokrog. Kar so nesle oči, sami lesovi, še gosti, še vsi divji, še poraščeni s smrekami skoro do neba, z ogromnimi bukvami

kakor lipe, ki stoje še redkokje na vasi ali pred cerkvami kakor pomniki romantične davnine.

Marjeta je strmela v noč in mislila na ženina. Zavrtina je imela rada, širom znanega divjega lovca, ki je stanoval pri materi starki v gorski bajti. Dolgo je že znanje, komaj še živi spomin na njegov početek. Na davno kresno noč, ko je bil Zavrtin še pastir, ko je kuril visoki kresni ogenj, skakal preko njega, metal s hriba v dolino goreče plošče, ki so letele skozi mrakove in nad gozdnimi vrhovi kakor zlate in repate zvezde. Na tisto samotno nočno pot, ko nista sama znala, zakaj si stiskata roke, zakaj se tiščita drug drugega, ko nista vedela, čemu silijo ustne k ustnam. Doživela sta vse po vrsti: spoznanje, ovire, srečo, nesrečo, sovraštvo in zavist — zdaj pa se je vse nekako uteklo, vse uravnalo, vse pomirilo kakor gorsko jezero, ki ga razburkajo viharji, ki ga skalé hudourniki in nalivi, pa se izčisti, ublaži, kadar pridejo njegovi časi. Zdaj ni več dolgo do predpusta, in ko bo napočil, takrat bo obhajala Marjeta poroko. Zavrtin se priženi na njen dom, novo življenje nastane, mnogo veselejše od prejšnjega. Lahko in z resničnim veseljem čaka tiste lepe ure za popolno združitvev. Prej se ga je včasi bala, bežala je skoro pred njim zlasti takrat, ko je bil pijan. Ko je pel za mizo s svojim nizkim in bobnečim glasom, ko je zasmehoval druge s svojimi belimi in svetlimi zobmi, s svojim prezirljivim smehom, ko se je oziral po njej s svojimi iskrečimi kraguljskimi očmi. Zdaj ga pozna do dna, vse njegove dobre in slabe lastnosti so ji znane, zdaj se ga ne boji več in ne beži pred njim. Tudi kadar je pijan, gre k njemu in ga pogovarja.

Od severa je potegnila tako nenadoma močna in hladna sapa, da se je Marjeta skoro prestrašila. Listje, ki je odpadalo od drevja, je zašumelo v njenem objemu s suhim jesenskim šumom, trgalo se šopoma od vej in se motalo v širokih krogih proti vlažni in mahoviti zemlji. Tam daleč nekje so zakričale sove, kakor bi se hipoma vznemirile in kričé oddaljevale nekakšnim nevarnim in nesrečnim krajem.

Marjeta se je domislila, da je mogoče nocoj kje blizu Zavrtin. Nekje v bližini sloni morda tik debla, puško drži v roki, s svojimi ostrimi očmi prodira temo kakor z žarki. Divjačine čaka, srne morda, mogoče lisice, ki pride mimo oprezna in pretkana in pade pod njegovo puško. Nemara misli nanjo, nemara na sovražnika, na mladega gozdarja, ki je postavljen v ta kraj zato, da odpravi divje lovce. Po noči jih išče po gozdih okrog, z nabito puško hodi za

njimi in govori se, da bi streljal na vsakega, ki bi ga zasačil, kakor na divjačino, kakor na zver, ki je škodljiva in opasna.

Skoro strah jo je bilo. Srečata se lahko ž njim, z Zavrtinom. Sredi goščave, opolnoči, v samoti. Kratek boj za življenje — in konec. Nekdo izmed obeh ostane na mestu mrtev.

Konj se je ustavil, kakor bi bil opešal popolnoma. Ozrl se je nazaj, globoko v stran je sklonil glavo, kakor bi hotel nekam poseči. In oglasil se je s hropečim hrkanjem.

Marjeta je vstala, skočila z voza in stopila do njega. In tudi takrat je sklonil glavo globoko v stran proti grapi podobnemu jarku, ki je ležal na tistem kraju tik ceste. Tudi sama je pogledala v tisto stran, in ko se je razgledala v temi, ki je bila v okrilju drevja in grmovja še gostejša, se ji je zazdelo, da sloni nekaj črnega na grmovju, da visi preko njega nekakšno truplo, ki se ne gane. Stopila je bliže, zazrla moško telo, dvignila ga siloma iznad grmovja in ga posadila tik sebe na mahovita gozdna tla. Obraz je bil bled, še čisto mlad, oči zaprte, glava je omahnila naprej, roke so visele ohlapno ob telesu kakor mrtve, rama, ki je zanjo držala, je bila mokra od krvi.

Marjeta ni poznala ranjenca. Poslušala je pozorno njegovo dihanje, ki se je vršilo nenavadno počasi in naporno, položila ga je vznak, vzela z voza steklenico z žganjem in mu jo nastavila na usta. Dvakrat, trikrat je požrl, trepalnice je dvignil trudno in široko in zastokal je s šibkim in tihim glasom.

„Kaj?“ — se je oglasil zmeden, kakor v sanjah — „kaj, kje, kdo?“ —

„Konj se je ustavil, konj te je našel“ — je odgovorila Marjeta. „Kdo si in odkod si in kaj se ti je pripetilo? Voz imam, kam te naj peljem?“ —

Jesenska sapa je bežala nad njima skozi vejevje in šumela z velim listjem, ki je padalo od vej in se lovilo po tleh med debli in grmičevjem. Nebo, ki je bilo prej oblačno, se je pokazalo mestoma v svoji temnomodri obleki in kakor bi pogledalo skozi okno. Ponekod se je zasvetilo troje, četvero zvezd, tam, kjer je bil prešledek med oblaki največji, se je izmotala izza zlatordeče obzarjenega roba luna in razlila po zemlji svojo medlo svetlobo.

Marjeta je sedela tik ranjenca na tleh in ga oprijemala nad pasom z desnico tako, da je slonel na njeni rami.

„Pripoveduj!“ — ga je dramila in silila vanj. „Pripeljem se po noči mimo in te najdem nezavestnega in krvavečega iz leve

rame. Ali te je napadel ropar, ali nasprotnik, ali si divji lovec in te je obstrelil logar ali orožnik?“ —

„Kdo si ti?“ — je vprašal ranjenec in se izkušal sam vzdržati pokoncu. „Kdo si? Kaj iščeš tod?“ —

„Žganjarjeva“ — je odgovorila — „žganjarjeva Marjeta izpod hriba!“ —

„Ne poznam“ — je rekel — „nisem še čul. — Jaz sem logar. Po noči moram okrog po šumah, nadzorovati jih moram, braniti divjačino pred divjimi lovci.“ —

Prenehal je, oddahnil si, pričel iznova:

„Pa grem tako to noč svojo pot, naravnost po cesti grem in slišim v bližini strel. Namerim se v tisto stran in vidim divjega lovca. Močan je bil, visok kakor gora, pobiral je ustreljeno divjačino. Kdo si, vprašam, kaj delaš? Nič odgovora. Če si pošten, pravim, govori in pojdi zbogom, če si hudodelec, se me ogni, kakor se te bom jaz ognil. Divjačino pa pusti, ker nimaš do nje pravice. Pa je bil hujši od hudodelca: za deblo se je skrnil in ustrelil.“ —

„V ramo te je“ — je dejala Marjeta. — „V levo ramo; kri ti teče.“ —

„In boli me“ — je dostavil tiše. „Kakor bi mi bil nasul žerjavice vanjo!“ —

Marjeta se je domislila Zavrtina. On je močan, on je visok kakor gora. Tudi sovraži logarja, in kogar sovraži, s tistim se ne šali.

„Visok, praviš, da je bil?“ — je vprašala. „In močan — praviš?“ —

Logar se je oprostil njene opore, preslišal njene besede in se izkušal dvigniti od tal.

„Na voz me vzemi“ je prosil. „Vstati mi pomagaj in na voz me vzemi! To stran vasi stanujem, tam, kjer seče cesarska cesta deželno, na desni od Jelševe vasi. Pelji me do doma in hvaležen ti bom!“ —

Marjeta mu je pomagala, ko je vstajal, tudi na voz ga je spravila, sedla sama tik njega in pognala konja. Slonel je na desni rami in tako, da je gledal v Marjetino lice, ki je bilo videti v mesečini čudno vabljivo, sočno in mlado, kakor napravljeno iz rahlo-rdečega cvetja.

„Čigava si?“ — je vprašal drugič. „Kako ti je ime?“ —

„Žganjarjeva izpod hriba“ — je odgovorila — „in Marjeta mi je ime.“

„Čutim, da si zala, ker popušča bolečina, kadar te gledam. Tak obraz imaš kakor Marija. In dobra si. Samaritanka. Najdeš me tujca ob potu, pa se zavzameš zame in me pelješ domov. Kako naj ti bom hvaležen?“ —

„Divje lovce pusti!“ — je izpregovorila, kakor bi ji nenadoma šinilo v glavo.

„Zakaj?“ — je vprašal in se popravljal na sedežu.

„Fanta imam“ — je rekla — „fanta, ki je divji lovec. Pa bi ga ti srečal po noči v šumi in bi ga ustrelil.“ —

„Ne bom ga!“ — je dejal. „Gotovo ne. Ker je tvoj. Ali je lep?“ —

Marjeta si je domislila, da je močan, da je visok kakor gora in skomizgnila z ramama.

„K nam pridi enkrat“ — ga je povabila. „Kadar se pozdraviš in te bo nesla pot mimo žganjarne pod hribom, stopi v hišo in ti ga pokažem. Marsikdaj je pri nas, ker me ima rad.“ —

Zavila sta po deželni cesti med grapami na desno in drdrala proti cesarski cesti, ki se je svetila tam daleč v luninih žarkih, in proti hiši, ki se je belila na križpotju.

Jesenska sapa je šumela še vedno po drevesnih vrhovih, trgala velo in rahlo listje, se igrala z njim in ga raznašala na vse vetrove. Redkokdaj je priplaval odkod cvileč glas nočne živali, skovikanje skovirja, ki je sedel bogve kje sredi goščave in se oziral z drznimi mačjimi očmi za plenom.

Ranjeni logar je slonel še vedno na desni strani preko zeleno pregrnjenega sedala, držal bolečo levico rahlo ob životu in gledal v čudolepo Marjetino lice.

„Zrl bi te“ — je rekel — „in bi pozabil, da tiči strel v moji rami: tako si lepa. Bliže k meni se skloni, poljubi me in ozdravel bom, kakor bi se zgodil čudež!“

„Ne smem“ — je odgovorila. „Ti bi šel v gostilno in pravil drugim o meni. Da sem te poljubila, bi jim rekel! Taki ste moški!“ —

„In kaj?“ — je vprašal in iztegnil desnico do njenih rok, ki so oprijemale bič in vajeti.

„On bi izvedel, vidiš!“ — je razložila. „Ne! Ni misliti! Ni mogoče! Ne smem!“ — Odločno je odmajala z glavo in pogledala nekako razmotrivajoče v njegov obraz.

„Tudi je on lepši nego ti. Tvoj obraz je nežen, bel, brez brk — tak kakor ženski. Njegov pa je zagorel, resen, trd in brkat. Oči ima on kakor kragulj!“ —

Pripeljala sta se do križpotja, in Marjeta je ustavila. Skočila je z voza, trkala na okno hiše, ki je stala ob cesti, pomagala ranjencu doli in ga peljala do klopi tik vežnih duri.

Znotraj v hiši se je nekdo oglasil; najprej ženski glas, za njim moški, nekakšna poltiha govorica, nekdo je stopil k oknu in ga počasi, skoro oprezno odprl.

„Jaz sem tukaj, gospodar, Miha Kljukar!“ — se je čulo. „Kdo trka v polnočnem času?“ —

„Jaz“ — se je odzvala Marjeta. „Žganjarjeva izpod hriba!“ —

„A?“ — se je začudil gospodar.

„Vozim se iz mesta, pa se ustavi konj in noče naprej. Ne mara in ne mara. Stopim doli, gledam naokoli in najdem v jarku ranjenca. Pravi, da je logar in da pri vas stanuje.“ —

„A — a!“ — se je čudil gospodar dalje in ženski glas je zaklical za njim na vso moč in z veliko jezo. „Ti hudobni ljudje, ti malopridneži, gospoda Martina so, gospoda Martina!“ —

Napol oblečena sta prišla oba na prag in silila v logarja, ki je sedel na klopi in gledal za Marjeto.

„Še malo postoj“ — ji je rekel. „Še roko mi daj! Dobro dekle si! Bog daj srečo! Pa če bi se kdaj spomnila mene — tako ali tako — mi sporoči! Če bi rada govorila z menoj, kar koga pošlji. No, Bog s teboj!“ —

„Tukaj, pravite, v rami, pravite, a-hà, a-hà, a-hà!“ — je govoril stari gospodar Kljukar, baba je javkala in zmerjala potepuhe in pretepače, Marjeta je sedla na voz in zavila nazaj proti domu.

Zdaj je bila sapa še močnejša, vrhovi drevja, ki je raslo ob obeh straneh, so se globoko pripogibali, črne sence so mahale preko pota tako velike in plašne, da je strigel konj z nšesi, se vznemirjal in plašil.

Doma je še gorela luč v sobi — videla jo je od daleč — in vesela misel jo je spomnila na Zavrtina, ki je čaka nocoj in ne more prej od hiše in k pokoju, dokler je ne vidi.

Zapeljala je pod kap, in tam je že stal stari Lukež, dolg, suh in koščen, kakor je bil, kratko pipo je držal v zobeh in dim je srkal iz nje z očividnim naporom.

„Kako je v mestu, Marjetica, praviš, kako je?“ — je vprašal in se je razveselil. „Dobro si prodajala, kaj ne, vse si prodala!“ — In nemudoma je namrgodil obraz, vzela pipo iz ust, pljunil konju pod noge in nejevoljno vzdihnil. „Doma pa ni vse prav!“ — je dejal. „Zavrtin je napravil narobe.“ —

„Kaj?“ — je vprašala in slutila, kaj ji bo odgovoril.

„Logarja je ustrelil“ — je pojasnil starec. „Po noči sta se srečala na lovu. Pravi, da ga je logar iskal. Kájpada! Nič ni bilo pomišljati! Ali ti ali jaz! Pa je vendar narobe! Dandanes še drevo sliši in vidi, tako ti pravim.“ —

Marjeta je hitela v sobo, ki je bila vsa zakajena. Luč pod stropom je skoro ugasovala, pri peči je bilo komaj opaziti dremajočega starca žganjarja in za mizo v nasprotni kot ni bilo mogoče videti pivca, samo njegov pijani, nizki in zasmehljivo zveneči glas je plaval po sobi, kakor bi živel sam zase, se igral s tistim dimom in se izgubljal sredi njega.

„Mislil si, preljubi fantiček, dobro si mislil zase, slabo si ukrenil zame. Tudi petelina si napel. Kaj te nisem videl, ko si naravnaval puško? — No, vidiš! Pa sem jaz prej napel petelina in prej naravnal puško. Pok! Zdrav, fantek, srečno pot v večnost! Tako, poglej me! Saj še zajca ne ustrelim, kadar si najde zajko in brlog, še kragulja ne, kadar znaša gnezdo. Kaj bi reva — zajka, kaj bi napravila? Še zajci se ne snemljejo s kljuk, še kragulji ne! Kaj bi storila kraguljevka? Reva bi bila. Drugi gnezdiijo, koté mladiče, a ona leta okrog sama, izgubljena! — Pa bi ubil fanta, ki ima dekleta! Ustrelil ga, ko se imata rada in pripravljata svatbo! Zakaj bi razdiral srečo, kaj? Zakaj bi trgal življenje? Še mravlja težko pogine, ki je majhna, še mešica! Pa bi mlad človek rad umiral?! Neumno si ukrenil, ciganček, golobradi rakec! Mlad človek, ki si pripravlja dom, ki ima že golobico, praviš, misliš?! Da bi napel petelina, nameril nanj puško pa ga pobrisal kakor vrabca s strehe?! Kazen božja, ljubi butček, tako je!“ —

Marjeta je poslušala tik ob durih, poslušala do konca, stopila skozi dim do poznega pivca in vsa vznemirjena izpregovorila.

„Torej res!“ — je rekla. „Ti si ga — logarja!“ —

In pivec se je razveselil, kakor bi posijala nebeška luč v njegova lica.

„Jaz sem ga“ — je govoril — „tako gotovo sem ga jaz, Frančišek Zavrtin, kakor gotovo sedim za to mizo! — Pij, golobica! Kje si, krčmarček? Ohà! Zadremal si! Pa pij kar iz mojega kozarca, k meni sedi, pa se veseli z menoj! — Vidiš: dogodilo se je, lepo se je pripetilo. Mene hoče vzeti potepušček tebi, ovčici, srnici, pa stopi za menoj kakor za lisico. S smodnikom in svincem bi me rad podkadil. Kakor vrano. Pa ni nič! Pa je hudodelček sam tista lisica, tista vrana! — Pij, dušica, pij in veseli se! Nič ne skrbi! Kdo je

bil priča, bi vprašal, kdo te je gledal, kdo je poslušal? Bukve, ti odgovarjam, gabri in borovci! Pa samo šumijo bukve in gabri in borovci, veje mole od sebe, vrhove iztegujejo na kvišku, nič ne slišijo, samo šumijo! Samo šumijo, nič ne pripovedujejo! — Pij, rožica, nagni kozarček, majhen je in plitev, kaj bi ga ne izpraznila?!“ —

Marjeta je stala ob mizi, gledala, nekako strmela vanj, kakor bi zbirala misli, izkušala urediti zmedene, napraviti iz njih celoto, iz vseh eno samo jasno misel.

Lukež je stopil v sobo, oče, ki je dremal pri peči, se je prebudil in stresnil, kakor bi se prestrašil lastnih sanj. Pivec Zavrtin se je nagnil nad mizo in iztegnil desnico po Marjeti.

„Pij, golobica, dušica, nagni, da boš cvetla kakor jablana v dobri letini, da boš zdrava kakor breza v šumi, da boš vesela kakor škrjanček, ki poje nad spomladanskimi orači!“ —

(Dalje prihodnjič.)

Sicilski kitici.

Vela roža.

Na prsih roža in v očeh pozdrav,
pozdrav sladak kot drug noben na sveti . . .
In v srcu kakor velik cvet sanjav
zdih vrel: Do zadnjih dni tako živeti —
bežite, dvomi, zardelih glav,
od sivih ženk skrbi tesno objeti! . . .
Zakaj si vstal, ti mrtvi blesk daljav?
Nazaj, cvet suhi, k pisemcem v kaseti!

Gozdni grad.

Pozdravlja iz preprostih vaz erika,
blazin razkoš za njo temni iz kota.
In vitezom negibnim, brez jezika,
lišajna brada do preprog se mota.
Kot breza bela žena in velika
v oči zre tiho; čudna nje lepota
obenem plaši in skrivnostno mika:
sprehaja po hodnikih se samota.

Pavel Golob.

Med gorami.

Spisal Milan Pugelj.

(Dalje.)

II.

ospel je v deželo predpust, veseli in šegavi svatovski čas.

Ostra zima je gospodarila v dolini, še ostrejša v gorah, kjer je ležal sneg donad kolena, kjer je pokalo v jasnih nočeh drevje od mraza, kjer so poginjali divji in plahi ptiči kar trumoma, kjer je moral divjačino tak glad, da so prihajale lisice ob belih dnevih k samotnim gorskim kočam po kuretino in golobe.

Na predpustno nedeljo so pri žganjarju pod hribom svatovali. Zavrtin je bil ženin, Marjeta nevesta, starejšinila sta Gazvoda izpod klanca in tisti Cepuder, ki je bil njegov prijatelj in je imel toliko denarja, da bi ga človek komaj preštel.

Za dolgo mizo, ki je segala od stene do stene, so sedeli svatje, za manjšo, ki je staha v kotu tik duri, so godli široko znani godci Klementini, doma iz majhne gorske vasi, ki se ji pravi Kukovina; godli so, da se je olajšalo človeku srce, da se je čutil starec fanta, da je pograbil najbližjo mladenko in se ž njo zasukal v veselem plesu, kakor bi bil baš na tisti dan izpolnil svoje dvajseto leto. Vse križem je vrvelo, vse križem je plesalo. Zlato vino se je iskriло po mizi v visokih steklenicah in široustih kozarcih, pečeni purani so se motno svetlikali s podolgovatih in rdečepisanih krožnikov, dve pedi visok kolač je stal v sredini, okrašen z vsemogočimi banderci in zastavicami, od vseh strani preprežen s trakovi, ki so se zgibali v sapi razkošno vrvečih plesalcev, prelivali svoje bogato pisane barve drugo v drugo, blesketali se v tisoč zlatih in srebrnih odsevih.

Kakor roža, ki se razcvete natanko majnikovega jutra, je žarela nevesta. Vsa bohata se je sukala sredi plesalcev, sedela tik ženina in ga oblagodarjala s pogledi svojih velikih in žametnih oči. In tudi družice so ji bile verne in dostojne vrstnice. Z rdečimi lici, s prednimi očmi, z zlatimi in svilenimi obrvmi, s smehi, ki so zveneli kakor srebrni tolarji, z besedami, ki so se izmotavale izmed blestečih zob in češnjevih ustnic, so mamile mlade sosede, razgrevale

in razpaljevale njih ogorele obraze in sokolje oči, podžigale njih govorigo, da jim je tekla na žareča rožnata ušesa kakor goreča voda.

Kadar so godci prenehali, je vstal izmed njih tisti, ki je igral na trobento, ki je bil najstarejši in so ga klicali za Šimna. Odšel je skozi duri in vrnil se je z ogromno pogačo v rokah. K starejšini je stopil in je govoril takole:

„Bog daj, oče Gazvoda, da bi vam obrodilo polje, da bi bežali bramorji od njega kakor vrabiči pred skobcem. Bog daj, da bi bila nevesta kot vaše polje: da bi rodila — devet sinov junakov, rodila devet hčera junakinj, tako lepih in imenitnih kakor ona! Pa je na svetu tako, da človek dela in Bog samo pomaga. O — da! Tu, glejte, imate pogačo, čudodelno pogačo — tako vam pravim! Če ugrizne vanjo nevesta, pa je njen zarod trden, kakor bi ga izklesal iz skale!“ —

„Daj pogačo, da ugrizne vanjo nevesta!“ — se je oglasil starejšina Gazvoda s svojim mogočnim in oblastnim glasom, prijel z debelo roko za visoki kozarec in napil vsem po vrsti.

„Koliko hočeš za pogačo, Šimen?“ —

„Takole je, oče Gazvoda! Tolar boste dali, pa boste imeli pogačo in tudi midva bova prijatelja, kakor sva bila!“ —

„Pet grošev!“ — je ponudil starejšina, zasmel se je grohotoma in jih vrgel po mizi. In tudi godec Šimen se je zasmel, spravil groše in položil pogačo pred nevesto.

„Ugrizni, Marjeta, lepa nevesta!“ —

In Marjeta se je sklonila nad pogačo in ugriznila vanjo z iskrečebelimi zobmi, ki so se pokazali izpod rdečih in rožnih ustnic kakor srebro izpod šklata.

Šimen pa se je zasukal na peti sredi sobe, tlesknil s palcem in kazalcem in zapel s hudomušnim in jokavim glasom:

Hej, možila brumna se
Klara iz Zakraka!
V zakon vzela Tonča je,
Tonča pobožnjaka.

Čakal mož je leto dni,
molil je k patronu:
pet voščениh punček dal je
svetemu Antonu.

Čakal mož še leto dni,
šel je k čarodejki,
h konjederki vrh vasi,
k materi Matejki.

Kaj Matejka rekla je? —
„Tonče, ti si štrama!
Stori, kakor mož stori,
pa bo žena mama!“ —

Vsi po vrsti so zaploskali, vsi se zasmeljali in mu ponudili polne kozarce. Šimen je pil, in komaj je izpraznil prvi kozarec, ko je že počasi odpiral duri drugi godec, ki so ga klicali za Jaka.

Silno polahko je odpiral; najprej se je pokazala njegova podolgovata glava, zavita v staro žensko ruto, ki je segala spredaj nad čelom in nosom v zmečkanem polkrogu daleč naprej in stepala zadaj z dvema vozličkoma po rjavem in poraščenem tilniku; za njo dolge, suhe roke, ki so molele s paličastimi, čisto tatinskimi prsti daleč ven iz tesnih in prekratkih rokavov oguljene ženske kočmajke, nazadnje staro in ponošeno žensko krilo, ki je pokrivalo spodnji del života in izpod katerega so gledali konci obtrganih hlač in nerodni in težki moški škornji.

Godec Jaka je pozdravil s spačenim ženskim glasom, prišaral počasi do starejšine Cepudra in mu ponudil svojo dolgo in koščeno roko.

„Kaj me ne poznaš?“ — je nekako vanj zajokal in klecnil z glavo, kakor bi mu bila pri tisti priči omagala.

„Nič te ne poznam, baba!“ — je odgovoril starejšina Cepuder z glasom, ki je bil zdaj višji, zdaj nižji in obenem raskav in nekako renčeč.

„Kaj lažeš, kaj tajiš, kako me ne boš poznal?“ — je zajadikovala baba. Svatje so se smehljali in poslušali.

„Po noči, na Jurjevo“ — je nadaljevala baba — „na Jurjevo po noči — kaj si pozabil? Kdo pa je bil, ki je klical za menoj, ki je tekel kakor maček, ki me je ujel za podom? — Preveč denarja imaš, plačaj zdaj, ker se je tako zgodilo, da moraš plačati!“ —

„Ne poznam te, baba!“ — je zarenčal starejšina in se obenem zasmeljal.

„Kaj nisi ti trkal na kresno noč, kaj nisi plezal po lestvi, ki se je zlomila in se okopala s teboj vred v luži?“

Nenadoma je stal za babo godec Šimen, iztegnil preko njene rame svoj dolgi vrat in se nemudoma oglasil:

„Moja baba je to: zdaj sva pa skupaj! Plačaj, tolar daj, če ne pa grem do tvoje stare. Vsi vemo: taka je kakor sršen!“ —

Starejšina je ponudil pest bakrenega denarja, godca sta spravila, se sprijela, zaplesala po sobi in zapela:

Simen in Jaka
sta dva korenjaka;
če se prvi boji,
že drugi zanj beži! —

Zunaj so pokali možnarji, samokresi, pištole in puške. Ko se je zvečerilo, so se prikazovali od vseh strani hipni ognji, tuintam tik njih obrazi mladih fantov z veselimi in drznimi očmi, z velikimi

vejami rožmarina za klobuki, ki so segale daleč doli do tilnika in rame. Peli so vsekrižem z daleč odmevajočimi krepkimi glasovi, pili vino, ki so ga jim prinesli v škafih, in se metali za kratek čas po belem snegu, ki je ležal v kopicah na desni in levi.

Vedno so še prihajali gostje. Stara vdova iz vasi je prišla na skodelico tople juhe, star berač je prilezel na kozarec vina, da se ž njim ugrije in pomladi.

V kotu za vrati so pričeli igrati godci iznova; tako veselo so godli, da se je izpozabil stari in skopuški oče Cepuder, pograbil nevestino tovarišico — tisto Mano, ki ima oči kakov potočnice in obrvi kakor svila — jo objel okrog pasa, pritisnil nase, dvignil svoje debele in težke noge, zažvižgal z godci vred in se zasukal.

„Hej, hej, hej!“ —

Vse križem je pelo, vse navzkriž je vriskalo in žvižgalo. Mladenkam so žarela lica v prešernem veselju, same so pritiskale svoje mlade grudi k tistim plesalcem, ki so jim ugajali, same so se ustavljale ž njimi v kotih in v gneči in si pustile poljubljati čela, lica, oči in svoje češnjeve ustne.

Starejšina Cepuder je izpustil plesalko; kakor bi padel, je sedel na klop tik starega Gazvode, svojo debelo roko mu je položil okrog vratu, z vso silo je žvižgal z godci vred veselo in poskočno melodijo, rdel in žarel v debela in napihnjena lica, tolkel z ного v taktu ob tla in mahal z desnico po zraku, kakor bi ukazoval godcem.

Ženin Zavrtin je stopil k njemu, potrkal ga je po rami in, ko so godci prenehali, v splošnem hrupu zakričal na ves glas: „Od kraja, od kraja!“ —

Igrali so vnovič. Zavrtin je plesal z vsimi družicami in tovarišicami, ženami in dekleti po redu. In da bi bilo veselje večje, je izvlekel izza mize starega Gazvodo samega in ga siloma vihtel med rajajočimi pari.

„Naprej, naprej!“ — je kričal na godce, ki so se utrudili in nehali. Starejšine ni hotel izpustiti iz rok močno; vino mu je podžgalo kri, da je plala kakor ognjena po žilah in zahtevala hrupa in trušča.

„Znova, znova! — Za to so godci, da godejo, in za to plesalci, da plešejo!“ —

Njegov obraz je gorel v temni rdečici, iz črnih oči je pretila nekakšna razdivjana, skoro odurna sila, roke so se oklepale Gazvode kakor klešče.

Godci so zagodli znova, pot jim je tekkel po čelu, pogledi, ki so hiteli izmed napihnutih lic po sobi, so postajali nejevoljni.

„Dovolj bo, ženin!“ — se je oglasil starejšina in se izkušal oprostiti Zavrtinovih rok. Naveličal se je drevenja, obstal na mestu in se po sili smehljal.

„Dekleta imaš“ — je dejal — „ne enega, cela kopa jih je! Tam izberi, njim se ljubi, ker so mlade! Jaz sem starec!“

Ali Zavrtin ga je še držal, še vlačil siloma za seboj, gledal surovo predse v steno, stiskal ustne, molčal, kakor bi ne čul starejšinovih besed. Strast do plesa, do hrupa, do trušča ga je vsega osvojila in prevzela.

Tam v kotu tik godcev se mu je iztrgal nenadoma Gazvoda, skoro sovražno ga je pogledal, napol pahnil od sebe, odkorakal slabovoljno skozi sredo plesalcev, sedel za mizo in zabobnal po njej s svojimi debelimi in okroglimi prsti.

Samo za trenotek je obstal Zavrtin na mestu, ozrl se je v gnečo, iztrgal mlademu fantu plesalko, zavihtel se ž njo proti steni, pritisnil jo nase, da je zakričala plašno in bolešno.

Nenadoma so utihnili godci, klarineta je zapela zadnja z zategnjenim, žalostno cvilečim glasom. Godec Šimen, ki je sedel pri igranju sredi tovaršev in za mizo, je skočil nanjo in ž nje k Zavrtinu in njegovi plesalki, rajajoči pari pa so se hipoma ustavili in razdružili, začudenje se je razlilo po vseh obrazih, mladenke so se prestrašile.

Tam ob levi steni je izpustil iz svojih močnih rok ženin Zavrtin mladega in šibkega dekleta, ki je bilo vse blede in se je držalo za prsi, stopil je k mizi, ki je segala od zidu do zidu, udaril po njej z desnico, da so odskočili kozarci kakor igrača, da je pljusnilo vino na vse strani in teklo v stoterih curkih na levo in desno.

„Kdo je proti meni?“ — je zaklical s svojim mogočnim in bobnečim glasom. „Kaj se napihujete skrivaj zaradi mene, kaj kalite mojo veselo svatbo? — Če se oklenem starejšine, da bi ž njim prijateljsko zarajal, se me oteplje kakor govedo komarja, če objamem v plesu dekleta, zakriči v mojih rokah, kakor bi ovili okrog njenih nedrij modrasi svoje repe!“ —

Jezno je govoril, srepo strmel v svate, natočil v prazno kupo vina in jo do dna izpraznil.

„Premočen si“ — so odvrnili svatje. „Ker si junak, zato si presilen. Dekleta pa so nežna, kakor iz masla: dobro jo primi, pa se ti zmasti v roki kakor bičevje!“ —

In tam izza mize se je oglasil nepričakovano starina Gazvoda, pokazal z roko na Zavrtina in pogledal po drugovih in družicah.

„Pijan je, ženin je pijan“ — je dejal — „in zato ne ve, kaj dela!“ —

Zbadljivo je izpregovoril, z debelo roko je kazal nanj in ob koncu svojih besed se je smejal naglas in zaničljivo: ho, ho, ho!

Zavrtin je gledal vanj, kakor bi ga hotel nabosti na svoje ostre poglede, s peto je udaril ob tla, da se je odluščila dolga trska, z roko je popravil klobuk in zamahnil po zraku in zapretil.

„Spoznal sem te“ — je rekel — „po glasu sem te spoznal: dejal si pijan, pa si hotel reči malovreden, o pijancu si govoril, pa si imel v mislih potepuha! Na sredo stopi, dvigni se izza mize, in če si to uro pošten, mi poglej v oči!“

Marjetin oče, dolg in siv starec, je stopil v sobo in potegnil ženina za rokav. Bled je bil njegov gubasti obraz, kakor bi ga potegnil iz apna, roke so se mu tresle kakor v mrzlici.

„Kaj sem zato vzela ženina, da se bo prepiral, kaj sem napravil svatbo za pretepača?“ —

Preko starčevih majhnih in sivih oči so hitele trepalnice navzgor in navzdol, glava se je med govorjenjem stresavala, v kolenu upognjena noga se je dvigala in tolkla ob tla.

„Kdo je gospodar?“ — je zakričal ženin. „Kaj ne velja tisto pismo, ki smo ga napravili v mestu in ki tako govori, da je posestvo moje? — Starec si, pa ne veš, kaj ti uhaja mimo brezzobih čeljusti!“ —

Starec-žganjar se je tresel po vsem životu, za mizo se je oglasil starejšina Gazvoda in zmajal s svojo debelo glavo.

„Zdaj si slišal!“ — je govoril. „Na svoja ušesa si slišal, kako je s teboj! Slabo si napravil, oče žganjar: otroka in dom in sebe si prodal malopridnežu!“ —

Zavrtin je vzkipek nemudoma v divji jezi; preko mize se je iztegnil, pograbil najbližjo steklenico in jo zalučil proti Gazvodi: tik nad starejšinovo glavo se je zaletela v steno, se razdrobila v tisoč drobcev, ki so šinili na vse strani in se usuli na preplašene svate.

V tistem hipu je planila do njega Marjeta, oklenila se ga preko rok okoli života in kričala vanj vroča in razdražena:

„Ali si pri zavesti, ali imaš pamet, ali poznaš mene, svojo nevesto?“ —

Pahnil jo je od sebe kakor tujko, h godcem se je okrenil in jim velel igrati.

„Igrajte mi“ / je klical — „zaigrajte mi, da kaznujem uporne svate, da zapleševa z Gazvodo, kakor se bo nama ljubilo!“ —

Starec-žganjar ga je potegnil znova za rokav, tudi Lukež je prišel — dolgi in stari hišni hlapec — tudi on je zagrabil za rokav in bledel od ogorčenosti.

„Izgini, izgubi se, ne vrni se, pojdi, pretepač, poberi se iz poštene hiše!“ —

Žganjar je kričal, Lukež je vzklikal, Marjeta je kazala na duri.

„Ne poznam te“ — je govorila — „tam so ti vrata, ne stopi, sramotilec, nikoli več pred moje oči!“ —

„Moja žena“ — ji je odgovarjal Zavrtin — „moja žena si! Molči, da te na mestu ne prisilim!“ —

Vsa divja, vsa razpaljena je stopila do njega, zamahnila je in isti hip zajejala, odletela k steni, stiskala roke na prsi in zdrsnila na tla; ali nenadoma je vstala, dvignila visoko roko, vsa užaljena pretila in obetala maščevanje.

„Kaj se je zgodilo?“ — so izpraševali svatje, in tisti, ki so videli, so odgovarjali: „Sunil jo je, v prsi jo je sunil!“ —

Marjeta je bila takrat že zunaj, že je hitela izpod hriba niže doli v dolino, že je zavila na zasneženo cesto in drevila po njej kakor blazna. Svilena, pisana, spredaj za pas zataknjena ruta se je lovila po njenih plečih, beli nevestni venec je padel potoma iz las, kite so se razpustile, zimska sapa, ki je pihala v njen obraz, jih je razpletla, dolgi in kakor noč črni lasje so valovili za njo, spuščali se više in niže; videti so bili kakor čarobne peroti.

Pozna noč je molčala naokrog, burja je zavijala po samotnem in golem drevju, žvižgala je, tulila, razgrajala kakor besna.

Na križpotju, kjer stoji bela krčma, kjer se seka cesarska cesta z deželno, tam je Marjeta obstala in potrkala na okno.

„Kdo je?“ — se je oglašal gospodar in naglašal svoje ime. „Kdo išče mene, Miho Kljukarja?“ —

„Žganjarjeva sem“ je odgovarjala — „Marjeta izpod hriba. Odprite! Kje je logar?“ —

„Spi nocoj“ — je govoril gospodar in prišel odklepat vrata. „Spi nocoj, tu zraven v sobi stanuje — Kaj te je prignalo?“ —

Napol oblečena starka se je pokazala zadaj, tiščala vanjo in hitela stavljati vprašanja.

„Nevesta si, nevesta!“ — se je čudila. „Kaj nisi nevesta?“ —

Marjeta je planila v stransko sobo, zaloputnila vrata za seboj, stala v temi in se skušala v njej razgledati. Tam v kotu na postelji se je prebujal logar, ki je bil že davno ozdravel, se dvigal, uprasnil žveplenko in prižigal svečo.

„Kdo je?“ — se je vznemirjal. „Ti si, Marjeta, glej jo!“ —
Dvignil je svečo ob obrazu, ogledaval jo je, po glasu se je poznalo, da se je je razveselil.

„Ženin me je osramotil!“ — je pripovedovala v eni sapi. „Svatbo je razdril, pretepal se s svati. Mene je pahnil od sebe, sunil me v prsi. Glej, glej, tu — tu — tu — sem me je sunil!“ —

Nenadoma je razgalila svoje blesteče, polne in mlade grudi, vlekla obleko od njih, stopila bliže in kazala črno liso, ki je ležala na levi strani kakor madež.

„Jaz ga sovražim!“ je govorila razburjena dalje. „Zato sem prišla ob tej uri k tebi, da se maščujem! Poslušaj me: on te je ranil — moj ženin, Zavrtin! Sam je povedal, moj oče ve in hlapec Lukež je slišal!“ —

Zunaj za vrati se je oglasil gospodar, tekal semintja po veži, glasno sklepal roke, govoril nekako radovedno, skoro veselo, kakor bi se ognil skrite nesreče.

„No! Da! Ta je pa pravi! Zavrtin! Kakor za nalašč! Pretepač! Divji lovec! Saj že ne gleda kakor ljudje! Ampak kot zver! In kaj je zopet napravil?! Kaj nisem rekel žganjarju?! Ti, Andrej — sem rekel — tega ne jemlji za zeta! Pa me ni ubogal! Zdaj pa ima! To je sramota! Svate je pretepal! Kajpada! Čisto po njegovo! Gleda kakor volk! — Nežka, Nežka, kje je moj plašč? Do župana grem, do orožnikov! Kje je moj plašč? — V ječo pojde! Tja spada: med potepuhe!“ —

Marjeta je prihitela iz sobe, molče je stopila preko veže in izginila zunaj v jesenski noči.

Gospodar je ogrnil plašč in tekel naravnost po cesarski cesti proti vasi.

Starka je stopila v sobo k logarju, ki je ležal vznak na postelji in strmel v strop, ki ni slišal njenih besed, ampak se gubil v nekakšnih čudnih, motnih sanjah. Misel se je zaletavala v misel, dogodki so se križali, osebe so vrvele mimo, spomini, vsa minulosť, čudna, meglena bodočnost. In Marjeta: z razgaljenimi, mladimi, sočnimi, polnimi grudmi, v svetlosinji obleki, s črnimi, do kolen segajočimi lasmi, z obrazom kakor svetnica — — —

Zunaj je žvižgala burja, tulila, zavijala mimo voglov, sikala med golim gozdnim vejevjem. Samota vsenaokrog, plašne, nejasne sence, led, sneg, mraz, krik gladne živali in zopet samota: tisto noč so odvedli Zavrtina v ječo.

(Konec prihodnjic.)

Med gorami.

Spisal Milan Pugelj.

(Konec.)

III.

pomladanski dan je. Sneg se je umaknil iz dolin, samo še gorski vrhovi nosijo bele kučme, ki se trgajo ob robu v dolgih kosmih in ginejo od dneva do dneva. Po gozdnatih rebrih curlja vsekrižem voda; na vsakih deset korakov se blesketa živahen curek, ki se vije med mahovjem in koreninami kakor srebrna kača. Tuintam je že ozelenel holm, nova sveža in živozelena trava ga je prerasla, tak je, kakor bi ga pregrnil s svileno preprogo. Ptiči pojo vsekrižem. Po vrhovih še golega drevja kriče vrane; njih glasovi niso tako zopni kakor po zimi in v snegu, razposajeni so, razigrani, skoro šegavi. Kosi žvižgajo po grmovju, rumeni kobilarji po visokih smrekah, niže spodaj blizu vasi se oglašajo vseprek razposajeni ščinkavci.

Od žganjarne po rebri doli koraka Lukež, na levo in na desno se ozira, mehur iztakne zadaj izza pasa, kratko pipo vzame iz žepa, v mehurjevem ustju jo drži in tlači s tobakom.

Godec Šimen, stari trobentač s Kukovine, pride od desne, zastavi mu pot in pohvali vreme, ki se smeje naokrog kakor zdravo dete.

„Kako, Lukež, kako je?“ — pobara. „Kaj počnete na domu, kaj je z mlado brez moža?“ —

„Prebije se!“ — odgovarja Lukež. „Kakor je Bog dal! Nesreča je, kaj hočemo?!“ —

Šimen gre svojo pot na levo, Lukež spravlja mehur za pas, pipo vtakne v usta, v oprsni žep poseže, troje žveplenk prinese iz njega, obstane, desno nogo dvigne, potegne ž njimi ob stegnu, štiti plamenček z roko, prižiga tobak in vleče dim siloma iz pipe.

Že je v dolini, že se vidi vas, na obeh straneh leži polje, kmetje orjejo, na desno stopa za plugom oče Gazvoda, bič vihti in kriči nad voli.

„Bog daj srečo! — zakliče Lukež. „Da bi rodilo, Bog daj!“ — „Glej ga!“ — se razveseli Gazvoda — „glej ga Lukeža izpod hriba! Kako pa z očetom, no, kako pa z mlado?“ —

„A — da!“ — pokima Lukež z glavo. „Živi se, privadili se bomo!“ —

In tam niže spodaj stoji sredi polja z ogromno sevnico v roki debeli oče Cepuder, moder predpasnik ima na sebi, šele rahlo spomladansko solnce sije nanj, pa mu je obraz tako poten kakor v avgustu.

„Bog daj dobro letino!“ — kliče Lukež, pipo drži v ustih in izpušča pokoma dim iz njih.

„Kam, Lukež, kam?“ — izprašuje kmet, z roko grabi v veliko sevnico in siplje naokoli.

„V vas!“ — govori Lukež, kakor bi se izgovarjal. „Trega tega in onega, vedno treba. Zdaj soli, zdaj olja za svečavo, zdaj mazila za škornje — vedno se potrebuje.“ —

Dalje stopa Lukež sredi polja, v tla gleda in misli svoje. In meni se sam s seboj; kar si misli, to si pripoveduje.

„Pride“ — govori — „vrne se kakor deseti brat, svetopisemski izgubljeni sin. Pa stoji pred teboj, pa te prosi odpuščenja. Njo prosi — ženo, očeta, mene — hlapca. Tako je! Gospodar hlapca! Pa se ne more gledati: grem, izgubim se za oglom.“ —

Lukež besediči, počasi hodi, pipo prižiga vnovič in se praska po poraščenem licu.

„Nagle jeze je“ — pravi — „pa si ne more pomagati. Vzkipi kakor voda: zdaj led, zdaj krop! Ni sam kriv, trdi! Kajpadane! Natura je kriva, rojen je tak. In pijanost! Vino, ki omamlja in vtepa v glavo neumnost. Ali žalostno je! Ne naprej, ne nazaj ne moreš: kakor bi bil zaklet! Sam si ne moreš pomagati in tudi drugi ti ne morejo. Čakaj in trpi! Če se kdaj rešiš, dobro, in če nikoli, tudi dobro! Molči in vdaj se! In drugi s teboj! —“

Lukež se ustavi sredi pota, sede na posekano drevo, ki leži tik jarka, enakomerno kadi in naglas misli.

„Vrne se, kakor bi ga prinesle sape. Pogledaš, okreneš se in stoji pred tabo! Suh je, bled, slaboten kakor bolnik. Kaj me ne poznaš? — vpraša — Kaj me ne maraš poznati? — Nič vesel ni njegov glas, nekam težko govori, opravičuje se, prosi oprostjenja. Pa nič ne pomaga oprostjenje! Minulost stoji kakor skala in se ne da izbrisati! Gledaš spravo, pa veš, da je zastonj! Prepozno je. Veš vse, gledaš, ne moreš prenašati. Na plano stopiš, izgineš za oglom.“ —

Lukež se trudoma dvigne, stopi na pot in koraka počasi dalje.

Solnce mu sije v lice, smeje se z neba, tako prijetno grejejo njegovi žarki kakor mišost božja. Vsenaokrog sama spomladanska luč, sama rahla sreča, njen smehljaj razlit vsenaokoli.

Lukež stopi na cesarsko cesto, postoji, pomisli in krene proti krčmi, ki se veselo beli naravnost sem od križpotja. Gre, pride vanjo, pozdravi med durmi, in gospodar Kljukar, ki sedi z velikimi, okroglimi naočniki konec nosu za mizo in prebira pratiko, pogleda preko zaprašenih stekel, živahno odzdravi, postreže s pijačo in prisede. Tudi stara baba — njegova žena — pride v sobo, dvigne levi rob umazanega predpasnika in ga zatakne za desno stran pasu, sede na klop k peči in prične pogovor.

„Kako pa, Lukež?“ — izprašuje. „Kako pa je pri vas, kam si pa namenjen?“ —

„Tako je pri nas“ — reče Lukež — „kakor mora biti. Človek dela in ukrepa, pa je včasi božja volja taka, da mora biti narobe! — Pa v vas grem“ — dostavi. „Kupovat grem: tega in onega je treba!“ —

Tudi gospodar Kljukar se oglasi:

„Jaz sem že takrat dejal žganjarju, da ne bo prav, že tedaj, ko je jemal zeta. Ne pojde in ne pojde — sem odsvetoval. Saj že tako gleda, kaj ne? Kakor volk! No, vidiš!“ —

„Nič ni tisto“ — odgovarja Lukež — „nič! Dober fant je — poznam ga do dna. Samo to napako ima, da je nagle jeze. Razjezi ga, in udaril te bo brez pomisleka. Kresnil te bo, če si mu tudi rodni oče! Prirojeno mu je, ni njegova krivda. Pa mu je v pogubo. In vino zamamlja človeka: tega spravi v dobro voljo, drugemu sili solze v oči, tretjega napravi besnega kakor žival, ki nima pameti in ne ve, kaj dela. Zlo je raztreseno po svetu kakor droben prah, ki ga ne vidimo. Pravijo, da ga je vrag nasejal. Skrito je in nevidno, pa človek ne ve, kje ga dojde ali pričaka. In tisto je tudi: ljudje smo! Ti imaš svoje slabosti, tvoj sosed svoje in jaz svoje! Tudi Zavrtin je človek in jih tudi ima. Pa bo že sam s seboj opravil! Niti jaz niti ti ne bova delala zanj, ne namesto njega trpela!“ —

Zunaj v veži se začujejo koraki, duri se odpro in logar stopi v sobo. Lovsko puško položi po dolgem po mizi, k Lukežu sede in naroči vina.

„Izpod hriba si ti“ — vpraša — „kaj ne? In Lukež ti je ime!“ —

„Tako je“ — odgovori Lukež, pije in se obriše z rokavom okrog ust.

Logar bobna s prsti po mizi, najprej premišlja, in ko prične pogovor, ponudi Lukežu svoj kozarec.

„Vzemi in pij!“ — reče. „Zgoraj imate samo žganje! Naveliča se ga človek; dobro je včasih vino za izpremembo!“

„Tako je!“ — odgovori Lukež in pije.

„In sami ste zdaj zgoraj“ — nadaljuje logar. „Oče, ti pa Marjeta. Pa živite sami zase! Kaj hočemo! Kar človek napak napravi, se ne da včasih popraviti. No, pa vam tudi ni krivice! Pozabilo se je in se bo še bolj pozabilo! Pa privadi se človek, vsega se privadi!“ —

Logar neha govoriti, iz svoje steklenice natoči Lukežev kozarec, Lukež se brani, nazadnje pije in postaja dobre volje.

„Starec sem“ — pravi — „vidi se. Izpijem dva kozarca vina, pa mi gre kri v glavo kakor mlademu dekletu, ki je prvič s fantom na samem. Vročje mi postaja in v glavi se mi vrti — glej ga hudirja! Včasih pa smo pili drugače: tri bokale vsak, pa smo šele pričeli peti!“ —

Lukež pripoveduje in se smehlja, logar posluša in toči.

„Nehaj, mladi prijatelj, nehaj!“ — ga ustavlja Lukež. „Pijan bom, pa zaspim pod mizo. Slabo se poda pijanost starcu!“ —

In se brani in pije.

„Kaj pa mlada?“ — vpraša logar, naroči vnovič vina in nataka. „Ali se je že potolažila? Menda se ni, ko je ni nikamor na izpregled, še v nedeljo se ne prikaže!“ —

„Rado je sram dekleta“ — odgovarja Lukež — „vsi to vemo, pa noče med ljudi!“ —

Sama sta v sobi, pijeta rumeno vino, ki jima razgreva lica in razpaljuje kri. Skozi desno okno sije v sobo popoldansko solnce, na tleh trepečejo žarki, izigravajo se kakor otroci.

Logar misli, bobna s prsti po mizi, obrne glavo proti Lukežu, podpre jo z desnico in govori tiše kakor prej.

„Tako ti pravim, Lukež, lepa je Marjeta in škoda je, da se je tako zgodilo! Drugače bi želel!“ —

Lukež kima z glavo in pritruje.

„Lepa“ — pričinja — „tisto je resnica. Da bi ne imel pameti, bi zmotila mene — starca. Po pravici povedano, da bi me zamamila. Poznam jo, res je. Od mladega sem jo gojil, črviča. Od takrat, ko je umrla gospodinja. Pa je rasla kakor jelka v gori!“ —

„Pripoveduj!“ — veli logar, pozorno posluša in se čudno smeje. „Pij, zakaj ne piješ? Vino je, dobro vino in ne strup! In pripoveduj!“ —

Lukež se brani, pije in pripoveduje.

„Bela je po životu, kožo ima gladko kakor papir: pisal bi lahko po njej! In vitka ti je ona in ravna — a — da! Zamamila bi mene starca, ko bi mi ne bil dal Bog uma! Hvala mu!“ —

Logar toči, čudno se razburja, rdi v lica, oči mu goré, besede pije kakor v hudi žeji.

Gospodar stopi v sobo, prinese vnovič vina in odhaja.

„Pij!“ — sili logar Lukeža in toči. „Pij, nagni kozarec in pripoveduj! Vrag me vzemi! Kdo ne bi imel te ženske rad? Da je lepa, praviš? No, govori in pij!“ —

„V desetih farah ni primere!“ — pripoveduje Lukež. „Njen obraz, poznaš njen obraz — zal obraz, ti pravim. Oči kakor dva tolarja in črne kakor noč. In obrvi in trepalnice kakor svilene. Prsi kakor dvoje sočnih jabolk — — a — da! Ne pelji nas v skušnjavo!“ —

Tiho je v sobi, samo počasno tiktakanje stenske ure, ki visi ob durih, se razlega enakomerno po prostoru, od peči pribrenči pre-zgodnja muha, leta nad mizo v počasnih in negotovih krogih, sede na rob steklenice, opoteka se, zvrne se navpik in pade v vino. Lukež jo privleče z umazanim kazalcem na dan, smehlja se in jo vrže po mizi.

„Jaz sem pijan“ — pravi — „in ti si pijana, muha! Vidiš jo, kako je pijana, kako se opoteka!“ —

Muha se vrti v kaplji vina, prekopicuje se, počasi giblje z nogami in se postavlja na glavo.

Zunaj se nagiblje dan, solnce se umika iz sobe, samo še neznatna svetla lisa trepeče na tleh, polagoma izginja, izgine popolnoma. Okna se rdečijo v večerni zarji, bledijo počasi, zbledijo čisto, prično megleti. Naglo se mrači, kakor bi se mudilo. Iz kotov prihaja mrak, izpodriva svetlobo, ki se stiska v sredini sobe, se počasi dviga, odhaja skozi okna.

Logar se naslanja na obe roki, v Lukeža gleda in je ves vznemirjen.

„Povej mi“ — pravi — „po pravici mi povej: je nocoj doma Marjeta?“ —

„Doma!“ — odgovarja Lukež.

„Brez laži“ — se vznemirja logar — „brez laži in odkritosrčno rečeno: misel nanjo mi ne da miru. Pregarja me, peče, razburja. Rad jo imam! Mlad fant sem, pa jo imam rad!“ —

„Kako ne?“ — vpraša Lukež — „kako ne? Ko bi ne imel razuma v glavi, bi premotila mene, ki sem starec! A — da! In ti si mladič, pa jo vidiš enkrat, dvakrat — kako bi naj bilo drugače!“ —

Logar premišlja, domisli se in povpraša:

„Kam greš, Lukež, kam si se namenil?“ —

„V vas“ odgovarja starec — „kupovat grem tega in onega: olja za svečavo, mazila za škornje —“

„Kaj boš kupil za Marjeto, kaj si je zaželela?“ —

„Kajpada bi si želela, vsakdo bi si želel!“ — razlaga Lukež. „Svileno ruto, bele, šumeče robce, svetle, črne trakove. — Tako ti pravim: dekcle si vedno želi. Pa je denarja pri hiši samo za potrebo!“ —

„Modre nogavice bi hotela!“ — se je domislil logar. „Kupil bi jih ji, pa bi jih obuvala!“

„Pa bi jih bila vesela, pa bi se nasmejala: hi, hi, hi! Pa bi jih obuvala!“ —

Lukež se šali kakor otrok

„Pij!“ — veli logar, toči in roka se mu trese. „Pij, pa pusti, da grem jaz namesto tebe: nogavice kupim in jih ji ponesem!“ —

Lukež se nenadoma zresni, z roko tolče ob mizo in kriči s hripavim glasom: „Ne, ne, ne!“ —

Pa nemudoma omahne, pozabi, pipa mu pade pod mizo, pobira jo, iztegne se po klopi in hoče zaspati.

„Čakaj“ — pravi logar, posadi ga pokoncu, pobere pipo, vtakne mu jo v usta, prižge jo in ga stresa za roko. „Zakaj bi ne šel, to mi povej!“ —

„Ker bi ne šel!“ — odgovarja starec, besede mu gredo težko iz ust, trepalnice mu lezejo skupaj, glava se mu poveša kakor bolni kuri. „Ker bi ne bilo prav, če bi te jaz pustil, ker te ne smem pustiti, ker — — je — — prišel — —“

Lukežu pade vnovič pipa iz ust in pod mizo, napol se vzdrami, skuša jo pobrati, pa zdrsne še sam za njo. Tam rogovili, omaguje, pomiri se nenadoma in prične glasno in enakomerno smrčati.

Logar odide, po sobi je tiho in temno. Samo tiktakanje stenske ure in brenčanje muhe, ki se je dvignila in leta nekje zgoraj pod stropom.

Gospodar pride v sobo, za njim gospodinja, napravita luč, gledata pod mizo, kjer leži in smrči pijani Lukež. Razgovarjata se o logarju, gospodinja pripoveduje, da je poslušala pri vratih, samo šepeče, ko razlaga o logarju in Marjeti. In laže vmes: pravi, da jo

je videla nekoč po noči, kako je prišla in trkala na njegovo okno, kako ga ji je on odprl, jo prijel za pod pazduhi in jo dvignil k sebi. Laže in trdi, da je videla to tisto noč, ko jima je zvrгла brezasta junica tele.

„Dvigniva ga Lukeža!“ — pravi gospodar, posluša in zmajuje z rameni. „Na klop ga dvigniva!“ —

Mizo odmakneta, Kljukar prime pod ramena, baba pri nogah, Lukež stoka in se poravnava na klopi. Oči odpre, mane jih, gleda začudeno okoli, se počasi dviguje, išče nekoga po sobi, oglosi se, skoro zakliče:

„Kje je logar? Kje je?“ —

„Šel je“ — odgovarja gospodar. „Šel je; kaj jaz vem, kam je šel!“ —

Lukež vstane, se opoteče do Kljukarja, zgrabi ga trdo za roke, vleče ga siloma za seboj skozi duri v vežo in od tam preko pragu na plano.

„Pod hrib je šel“ — govori s prestrašenim glasom — „pod hrib k Marjeti!“ —

„Naj gre!“ — pravi gospodar.

„Ne!“ — kriči Lukež in ves hripav je njegov glas — „ne! ne! On je doma, Zavrtin, iz ječe je ušel, na tuje beži, pobesnel bo, ubil ga bo, ustrelil!“ —

Izpod hriba zazveni strel, oster, rezek, tenek, v tisoč odmevih se razširi nad krajino, izgubi se nemudoma kakor misel.

„Ustrelil ga je!“ — hripavo kriči Lukež. „Poznam pok, ostri, tenki pok: z medeno pištolo ga je, s tisto, ki jo je kupil za svatbo.“ —

Kljukar gleda z debelimi očmi, nič ne ve, kaj misli, Lukež sede na prag, stisne se v kot, zobje mu šklepečejo, trese se po životu, moli s hripavim, negotovim glasom: „Oče naš — —“.

